

Urheilun sata vuotta

Oliko urheilu 1900-luvun juttu? Tätä professori Seppo Hentilän ilmoille heittäessä kysymystä voi pitää kiintoisana. Mitä suomalaisille rakkaasta, kilpailuihin ja seuratyöhön pohjaava urheilusta on sadassa vuodessa tullut ja mihin se on menossa – onko sille sijaa tulevalla vuosisadalla?

1900-luvun alussa urheilulla oli roolinsa kansalaisyhteiskuntaa muovanneiden liikkeiden joukossa. Se kokosi nuorisoa tervehkiseen ja reippaaseen yhdessäoloon. Sen merkeissä kannettiin huolta kansalliseen armeijaan kutsuttavien miesten asekunnosta ja siitä tehtiin raittiusliikkeen liittolainen pitkälle toisen maailmansodan jälkeisiin vuosikymmeniin.

Urheilu näytti alusta alkaen saavan myös yhteiskunnallisia tehtäviä. Tahti vain kiihtyi suomalaisten saavutettua olympialiikkeessä, varsinkin Tukholmassa 1912 huomattavaa menestystä. Urheilu sai käydä työhön kansallisen itsetunnon kohottajana aikana, jolloin Suomen valtiollinen tulevaisuus vaikutti synkältä. Kun kevään 1918 taistelut osoittivat, että kyykkäimmät sotilaat molemmin puolin rintamaa olivat lähinnä urheilijoita, oli Ivar Wilskmanin ja Lauri Pihkalan jo 1900-luvun ensi vuosina kuuluttama urheilun ja sankarikasvatuksen yhteys todistettu. Suojeluskuntien kautta urheilu kytkettiin itsenäisen Valkoisen Suomen ajatusmaastossa maanpuolustustyöhön. Suojeluskuntien poikatyöllä ja koulujen voimistelunopetuksella tähdättiin fyysisesti voimakkaiden ja vahvahermoisten nuorten kasvattamiseen.

Tätä ryydittivät suomalaisten menestykset olympialaisilla kilpakentillä. Vaikka Lauri Pihkala kritisoi suomalaisten olympiakuumetta, jonka huumassa varsinainen kansanliikunta jäi varjoon, olympiamenestyksillä oli kiistaton arvonsa nuorten urheilukipinän syyttäjänä. Olympiaurheilulla ja muulla kansainvälisellä kilpailutoiminnalla oli yhteytensä myös suomalaisen urheiluelämän kahtiajakoon. Vuonna 1919 perustettu Työväen

Urheiluliitto pysyi SVUL-johtoisen porvarillisen urheiluliikkeen hoitaman kilpailutoiminnan ulkopuolella ja siten myös syrjässä urheilun maajoukkue tehtävistä olympiakisoja myöten. TUL ei voinut hyväksyä SVUL:n suojeluskuntayhteyksiä, eikä puolueettomana itseään pitänyt SVUL voinut hyväksyä TUL:n avointa poliittisuutta, kytkeytymistä työväenliikkeeseen. TUL sai kärsiä mm. valtionapunsa menettämisestä useammankin kerran. Siinä missä Suomi menestyi olympiakisoissa, TUL menestyi vähintäänkin yhtä hyvin kansainvälisen työläisurheiluliikkeen työläisolympialaisissa. Urheilun poliittisuudella oli kansainvälinen ilme, ja Suomi oli asetelmassa tiiviisti mukana.

Naisliikunnassa eli pitkään vanha voimisteluperinne, jonka kannattajia naisten liikunta- ym. järjestöistä löytyi useita. Kilpaurheilu koettiin vieraaksi. Myös miesten johtamissa järjestöissä naisten kilpaurheiluun suhtauduttiin osittain täysin kielteisesti, tunnetuimpana esimerkkinä Lauri Pihkala.

Ammatillaisurheilulla oli sijansa jo ennen viime sotia. Ja kaiken päälle – osa urheilijoista otti viinaa. Raittius oli monen urheilusankarin elämästä yhtä kaukana kuin itä lännestä. Se tiedettiin jo silloin kun urheilu- ja raittiusliikkeet kosiskelivat toisiaan 1900-luvun alussa. Kaikki ei siis näyttänyt menevän niin kuin oli "suunniteltu".

Kehitys 1900-luvun jälkipuoliskolla on ollut huimaa niin laidoilla ja radoilla kuin niiden ulkopuolellakin. Kaksi- ja kolmikymmenlukujen isänmaallis-sotilaallinen paatos joutui jatkosodan lopputuloksen myötä väistymään nopeasti myös urheilusta, ja pian koitti uudelleenarviointi myös raittiusaatteelle liikuntakulttuurin osana. Kuusikymmenluvulta alkanut yhteiskunnallinen ja aatteellinen murros merkitsivät väestöryntäystä etelän asutuskeskuksiin mutta myös monien vanhojen arvojen kaatumista. Uusi hyväksyvä suhtautuminen alkoholiin valtasi alaa eikä myöskään urheiluliike jäänyt entisten aatostensa vangiksi. Katsheet kääntyivät kohtuukäyttöön, minkä raittiusliikekin joutui lopulta ottamaan linjakseen. Samaan aikaan lisääntyneet kansainväliset yhteydet toivat Suomeen myös uusia ja jälleen uusia urheilumuotoja, joiden mairinnousu on jatkunut siitä lähtien. Myös tavallinen kansa innostui terveyden nimissä liikunnasta, jonka harrastus ohi urheiluseurojen on lisääntynyt huimasti.

Tämän päivän urheilussa myös yhä nuoremmat ikäluokat ovat kiivaasti mukana. Jo alle kouluikäisten jääkiekko- ja muut

palloiluharrastukset vievät koko perheen mukanaan kilpailuhenkiseen toimintaan, jossa seurat katsastavat parhaita tuleviin joukkueisiin. Rahaa kuluu niin välineisiin kuin vanhempien bensalaskuihin. Treenejä riittää ja innostusta, mutta entäpä jos kyyvät eivät riitä seuraavaan ikäluokkaan. Kuka auttaa miehen- ja naisenalkua pettymyksessään? Katoaako häneltä liikunnan mieli?

Siellä, missä ihmiset toimivat aktiivisesti, liikkuvat myös kaupantekijät. Liike-elämä innostui urheilusta niin sponsorina kuin välineiden valmistajana. Urheilusta on tullut yhä suosittumpaa niin omakohtaisena liikuntana kuin penkkiurheiluna, jonka varaan panostavat niin tiedotusvälineet kuin kilpailutilaisuuksien järjestäjät kaljateltoineen. Media luo sankareita, mutta on halutessaan armoton häviäjille. Markkinameininki on vallannut urheilun, josta on lähes kauttaaltaan tullut suurta liiketoimintaa. Olympiakisatkin ovat hapantuneet KOK:n ahneuteen ja kisojen paisuttamiseen. Ateena hävisi kisojen 100-vuotisisännöyden Atlantalle vuonna 1996. Dollarit maistuivat maukkaammalle kuin kunnioitus olympiakisojen historiaa kohtaan. Onko vielä tasoja, joilla rahan vallalle löydetään rajat?

Raha ja menestys ovat tekijöitä, joiden alttarilla doping on vain yksi salaa hyväksytty tapa hakea menestystä lisärahan saavuttamiseksi. Huippu-urheilusta, sen hektisestä, piristeille, sampanjalle ja sikareille tuoksuhtavasta ilmapiiristä ovat löydettävissä monet niistä rappion piirteistä, joita vastaan Wilskman ja Pihkala kävivät 1900-luvun alussa. Heidän lääkkeensä oli urheilu. Entä mikä sopisi lääkkeeksi niitä arvoja vastaan, joita huippu-urheilu tänään edustaa.

Mitä urheilulla on annettavanaan alkavalle 2000-luvulle? Liikuntakulttuurin eri muodot ovat toki saman perinteen lapsia, ja on kysyttävä, löytyykö niistä vielä sellaisia yhteisiä tekijöitä, jotka voivat palvella ihmistä myös tulevana aikoina niin yksilönä kuin yhteiskunnan osana. Vai onko tyydyttävä nykytilaan, useisiin erillisiin liikuntakulttuureihin, jotka toimivat omina maailmoinaan: huippu-urheilu suurena viihteenä ja liiketoimintana, paikallistason kilpaurheilu mahdollisuutena tavallisen liikunnan harrastajan menestymisvietille ja tavallisten ihmisten oma kunto- ja virkistysliikunta vankkana perustana tielle tulevaisuuteen.

Erkki Vasara

Urheilun
satavuotisjuttu